

Onze berijmde psalmen

door Bert Bakker

Een der jongere Rooms-Katholieke dichters zei mij eens: het Protestantisme heeft zich artistiek reeds gedoodverfd, toen het de psalmen van Datheen verkoos boven die van Marnix van St. Aldegonde.

Er zit in deze woorden meer waarheid, dan menigeen zal vermoeden.

Want feit is, dat het poëtisch-creatief vermogen van den dichter van het Wilhelmus — waarvoor hij door de massa van ons toch doorgaat — oneindig en oneindig groter en beduidender was, dan dat van Datheen.

Er bleek echter uit, dat het volk niet vroeg naar aesthetisch het beste, maar naar wat het sterkst tot haar sprak.

Wij, in onze dagen, worden niet voor de keus gesteld: die of die andere.

Wij zingen in onze kerken de psalmen naar de berijming „van den heer Johannes Eusebius Voet“, „van het genootschap Laus Deo, Salus Populo“ en naar die van „Hendrik Ghijsen“.

Elk poëtisch-onderlegd en versvoelend lezer van deze respectieve berijmingen zal tot de conclusie zijn gekomen, dat er weinig goeds onder schuilt.

Maar waar de grote massa van psalmzingerende Nederlanders koud is voor verantwoorde poëzie, blijft die critiek tot een minimum beperkt.

Toch bestaat ze; en evenals er in de kerken een beweging is, om te komen tot verbetering van het psalmgezang, is er ook, hoewel veel minder sterk, een beweging, die pleit voor een betere psalmberijming; alleen is ze minder georganiseerd.

Bovendien ontbreekt het aan dichters, die tot een dergelijk ontzaglijk werk in staat zouden zijn.

Misschien niet aan dichters met voldoende technisch vermogen, maar wel aan die met een juiste innerlijke gesteldheid, een zich zuiver instellen op de Bijbelse tekst.

De enige dichter, die aan al deze noodzakelijke voorwaarden voldoet, is Willem de Mérode, die van het Calvinistische deel van ons volk de klare stem is.

Het beroep, op hem in die richting gedaan — hetzij uitgesproken of stilzwijgend — is

niet vergeefs geweest. Men leze eens zijn berijmde psalmen.

De oppervlakkige lezer daarvan zal in de aanvang wellicht zeggen: veel verschil zie ik niet, hoor ik niet en is er niet.

Hij vergeet daarbij dit, dat het voor een dichter, die van jongsaf opgevoed werd en vertrouwd is geworden met de psalmen, zoals we ze nu nog bezitten, uiterst moeilijk is, om zich, bij een poging tot een nieuwe berijming, los te maken van de bekende en reeds jaren in hem levende klanken.

Bovendien moet hij niet en vooral niet vergeten, dat er in de drie eerder genoemde berijmingen nog wel wat goeds zit.

Psalmberijmen is een ondankbaar werk.

En als we in dat verband zien op wat Willem de Mérode in zijn dertig Psalmen bereikte, dan kunnen we niet anders dan een stille hulde brengen aan zijn opnieuw gebleken dichterlijk kunnen, mee door de eenvoud en verstaanbaarheid, die hij er in wist te bewaren. (Ik merk hierbij op, dat ze niet alle op de gangbare melodie kunnen worden gezongen).

Het is niet mijn bedoeling, uitsluitend critiek te geven op de nog in gebruik zijnde berijmingen.

Integendeel: mijn opzet en enig verlangen is, om, zolang we geen volledige betere berijming hebben, door wat voorbeelden aan den belangstellenden lezer te tonen, wat er ook aesthetisch nog veel moois in is. Ik doe dat aan de hand van niets anders dan mijn psalmboek en mijn eigen opvatting.

Het is gemakkelijker, een aantal goede voorbeelden te geven dan slechte, daar de laatste legio zijn, al was het alleen maar door het overal herhaalde en foielelijke gebruik van woorden als ai en altoos, e.d. Wat wordt het bekende derde vers van psalm 17 door enkele eenvoudige veranderingen niet een stuk mooier.

Ik schrijf het gewijzigd voor u over:

GESPREEK.

„Dêr ebbie zain mit zen zwaleme,"¹⁾ zegt Ka, die Ko, haar broer ontmoet, „bel Kau, wagaje mit je kindere na toe?"

„Na de Sunterklaas, 'n vuireltje²⁾ spikkelaas kaupe," (tot het kind), „ewaar pikkie," (tot Ka), „het wordt toch zo'n lekkere Zaiknis, z'n meuje Bet is zot op 'm."

„Zeg jai meuje teuge dat vrommes? Ze slaat 'n vent an,³⁾ die z'n waif pas 'n hallef jaar onder de kluiete elaije hait."

„'t Is ommers je meuje geworre, toe ze Zak getrouwd hait."

„Ik heb 't allang gemorreke, jai bint bai Zak z'n waif in de kast, aur, in Zak ait cinte. De wurreme van Staive magge d'r nie komme, die laat ie maar arremoei laiye. Bet wau 't wel bailegge, daarom ait ze verlaide savens 'n zakkie mit uirete⁴⁾ estuurd. Maar Staive mos ter niks van ebbe, n' aur; ik zel niks mit me knuieste van d'r naime, n'aur, zait ie, ze doet 't om me te knauje,⁵⁾ om me in me muirf te wraive, as da 'k 'n stik mot aite mit zonder butter."

„Nou Ka, zo erg is 't niet mit Stai-
vetje. Ai ait nog wel cinte v'r 'n stikkie dansmeister."⁶⁾

„Dat kraigt ie van de vraume. Die geve zadder weg, azzie je snuiet maar kan late hange. Maar z'n jas staat toch bij snotneus⁷⁾ in hij mot sondags op blokke kuiere, al issie nog zain snuiethanger."

„'t Is Staive z'n aige schuld. Ai ait Zak auk verlaide zau op z'n vessie espauge. Je waster toch bai, toe die zee, dat Zak in de rauie keuke⁸⁾ het gezaite vanwege dat laud van het tuienhuisje en asdat ie omgang hiel mit dikke Bet. Toe hait ie 't verkuirreve."

„Dat hait ie auk, maar Zak het 't lekker motte opvraite."

(Een plotselinge sneeuwbal tegen het hoofd van een der zwaleme maakt ruwelijk een eind aan het gesprek. Ko valt uit:)

„Lamme kraai, doe 't je franse vaar," (tot het kind) „doet ie je zeer, tappie?" (tot Ka) „nou ik ga weg aur; ik ga deuze kant, ik bin mit raui om naigen uur tuies."

¹⁾ kinderen, ²⁾ ¼ pond, ³⁾ trouwt met een vent, ⁴⁾ erwten, ⁵⁾ grieven, ⁶⁾ nuchter kall, ⁷⁾ bank van lening, ⁸⁾ gevangeniss.

(Leidsch dialect).

(Vrij naar een bijdrage van C. H. Dee in de Gids van Leiden en Omstreken van 1905).

Ik zet mijn treden in Uw spoor,
Opdat mijn voet niet uit zal glijden;
Wil mij voor struikelen bevrijden,
En ga mij met Uw heillicht voor.
Ik roep U aan, 'k blijf op U wachten,
Omdat Gij, God mij altijd redt,
O, luister dan naar mijn gebed,
En neig Uw oren naar mijn klachten.

De gespatieerde woorden zijn veranderd of door andere vervangen, wat gemoderniseerd. Buiten die paar hinderlijke „stootstenen" is het een prachtig, gaaf gedicht. (Ik wil hier nog even wijzen op de totaal ongemotiveerde verleden tijd vorm z o u in de tweede regel).

Een volkomen ongerepte strofe van dezelfde psalm is ook de laatste:

Maar — blij vooruitzicht, dat mij streelt —
Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw Goddelijk beeld.

Ik geloof niet, dat enig dichter van deze strofe iets beters had kunnen maken.

Dat verschillende berijmingen vaak zo slecht en zo zwak worden gevonden, komt ook mee hierdoor, dat ze onjuist gelezen worden. Als maar wat meer aandacht werd besteed aan de leestekens!

Wanneer we letten op het juichende element, dat in Psalm 21 moest worden gebracht, valt het vervallen in bombast en gezwollenheid nog hard mee.

Hetzelfde geldt m.i. voor Psalm 33 en 68 (waarin naast veel wat hol is en veel rethorica óók veel goeds is, prachtig het triomferende weergevend!), het laatste vers van Psalm 87, ook het vierde; Psalm 89, waarvan vooral vers 1, 2, 3, 7 en 8, Psalm 98, verschillende coupletten van Psalm 118, Psalm 145, zelfs Psalm 150. Prachtig is de bewogenheid in het laatste vers van Psalm 27, waar de climax in geen enkel opzicht onderdoet voor die in de gangbare proza-vertaling. Even prachtig is de woordkeus in vers 7 van Psalm 42, wanneer we menig w e r f veranderen in menig m a a l. Ik wijs u direct daarop op de verzen 3 en 4 van Psalm 43. Geen hedendaags dichter zou de twee laatste regels beter hebben kunnen schrijven:

Die, na kortstondig ongeneugt',
Mij eindeloos verheugt.

Wat is in Psalm 51, ook in de berijming, de deemoed en het bidden behouden.

Ik wil nog even speciaal de aandacht vestigen op het vele gave, dat de berijming van Psalm 68 in zich draagt, waar het lijkt of de dichter met geweld zijn uitjuichen heeft moeten inhouden. B.v. het overtuigende en niet tegen te spreken slot van vers 10.

Luister eens hoe rijmtechnisch gaaf het derde vers van Psalm 72 is, de twee laatste regels niet meegerekend:

Zij zullen U eerbiedig vrezén,
Zolang er zon of maan
Bij 't nageslacht ten licht zal wezen
En op- en ondergaan.

Hij zal gelijk zijn aan de regen,
Die daalt op 't late gras.

Let u eens op het vloeiende van vers 5 van Psalm 27, eerste helft:

Mijn hart zegt mij, o Heer van Uwentwegen:
„Zoek door gebeën met ernst mijn aangezicht“;
Dat wil, dat zal ik doen; ik zoek den zegen
Alleen bij U, o, Bron van troost en licht.

En zo zijn er nog meer voorbeelden.

Ik zal ze in deze beperkte ruimte niet allen voor u overschrijven, maar noem nog even in 't bijzonder vers 1, 4 en vooral het gedragene in vers 7 van Psalm 79, Psalm 103, vers 6, 7 en 8, de prachtige regels:

Gelijk een schaap heb ik gedwaald in 't rond,
dat, onbedacht, zijn herder heeft verloren,

in vers 88 van Psalm 119; Psalm 122, alle drie de verzen, vers 1 van Psalm 127.

En tenslotte wil ik nog in zijn geheel voor u overschrijven het tweede vers van Psalm 141:

Mijn beê, met opgeheven handen,
Klimm' voor Uw heilig aangezicht
Als reukwerk, voor U toegericht,
Als offers, die des avonds branden.

Hoort u het effect van de alliteratie in de eerste regel en het vloeiende, dat ontstaat door driemaal het gebruik van een klinker in de laatste regel?

En als allerlaatste voorbeeld noem ik nog de berijming van het Gebed des Heren.

Ik herhaal: het was niet mijn bedoeling in het begin van mijn artikel de huidige psalmberijming te kwalificeren als aesthetisch van de eerste tot de laatste psalm onbruikbaar en zwak. De aangehaalde voorbeelden, willekeurig gekozen, bewijzen het tegendeel. (Met opzet nam ik mijn citaten uit de meest bekende psalmen).

Neemt u zelf eens uw psalmboek en lees 's avonds eens een paar psalmen en ik geef u de verzekering, dat u er nog minstens tweemaal zoveel mooie verzen uithaalt, al blijft het een feit, dat het overgrote deel met werkelijke poëzie weinig te maken heeft en dat de proza-vorm, zoals ze in onze Bijbel staat, oneindig veel mooier is.

In dit verband wil ik ook nog even wijzen op de strijd, die er tussen heren organisten onderling en tussen de organisten en het publiek bestaat over de rustpunten midden in een regel, en het doorspelen, wanneer de tekst dat vraagt. Afgaand op de tekst zeggen wij, wanneer we bv. zingen Psalm 25 vers 2, vijfde regel: rusten achter w a a r h e i d, en achter l e e r doorzingen; hetzelfde in Psalm 84 vers 6, regel 4 en 5.

Maar dat is tenslotte een kwestie, die de heren musici maar moeten uitmaken, al komt het ons logischer voor, de muziek ondergeschikt te maken aan de tekst.

Dit artikel had uitsluitend het doel, u aan te moedigen, onze psalmberijming eens wat nauwkeuriger te bekijken en uw oordeel, zo nodig, er over te herroepen.

Volgens de spoorwegstatistiek lagen er op 1 Januari 1935 over de gehele aarde 1.317.657 km. spoorweg. De Verenigde Staten bezit hiervan het leeuwenaandeel met 416.000 km. Daarna volgt Rusland met 81.500 km., vervolgens Duitsland met 68.700 km. (waarvan 54.314 Reichsbahnen).

Op 100 vierkante km. heeft België een spoorlengte van 33.6 km., Duitsland 14.6, Zwitserland 14.2, Denemarken 12.1, Frankrijk 11.7 en Nederland 10.6 km.

Zo juist heeft het Brits en Buitenlands Bijbelgenootschap een Lucasevangelie in het Anganiwai (Solomon-eilanden) uitgegeven.

Het aantal talen waarin door dit Genootschap de Bijbel of fragmenten daarvan is uitgegeven is hiermede op 700 gekomen.

Het Genootschap werd opgericht in 1804. Gedurende de laatste 7½ jaar verscheen iedere 4 weken een nieuwe Bijbelvertaling.

Het aantal oude mensen neemt toe in ons land. In 1849 waren er 4% van de mannen boven de 65 jaar, in 1930 6%. Bij de vrouwen was het resp. 5,2% en 6,5%.

In de zuidafrikaanse goudmijnen wordt uit 1 ton (1000 kg.) erts ± 9 gram zuiver goud gewonnen.

De eerste krant ter wereld verscheen op 1 Januari 1609 te Augsburg (Duitsland). Redacteur-uitgever van dit blad, dat „Aviso“ heette, was Johann Schultes.

Een New-Yorkse uitgever brengt thans boeken in de handel die een mechanisme bevatten in het bandontwerp, waardoor, indien het boek binnen de week na de aankoop niet is gelezen, twee hefboompjes worden overgehaald. Het ene laat een fluitsignaal horen, terwijl het andere aan de voorkant een schildje laat verschijnen met de woorden „lees mij.“

